

ПЕРЕДМОВА ВІД АВТОРА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

Я дуже щасливий, що ця книжка доступна в Україні. У грудні 2017 року я, на той час радник з питань національної безпеки США, просив президента Дональда Трампа дати вказівки передавати і продавати Україні озброєння для підсилення її обороноздатності. Я нагадав голові держави, як він сам критикував рішення адміністрації Барака Обама надавати цій країні тільки нелетальну допомогу після російського вторгнення 2014 року. Я усвідомлював, що чимало працівників адміністрації остерігаються, щоб Владімір Путін не потрактував надання чи дозвіл на продаж Україні протитанкових ракет «Джавелін» як провокацію, однак сказав Трампу, що насправді все навпаки. Якщо ми не докладемо зусиль, аби допомогти Україні в посиленні її оборони, імовірність поновлення російського нападу зросте. Президент прийняв правильне, на мою думку, рішення. Адже слабкість провокує.

У лютому 2022 року стало до болю очевидно, що Україна, Сполучені Штати та їхні західні партнери зробили недостатньо, аби переконати Владіміра Путіна, що той не досягне своїх цілей в Україні шляхом нового брутального вторгнення. Президент Сполучених Штатів Джо Байден та європейські лідери, як і їхні

попередники, доклали всіх можливих зусиль, аби задобрити російського президента та запевнити його у своєму прагненні розвивати стабільні відносини. Байден кинув виклик конгресу, відмовившись накласти санкції на газогін «Північний потік — 2», в односторонньому порядку продовжив виконання з боку США умов нового Договору про скорочення стратегічних озброєнь (Росія аналогічного кроку не зробила) і вже під час своєї першої закордонної поїздки вшанував Путіна двостороннім самітом. Поки російський лідер накопичував війська на кордонах України, Байден вивів військово-морські сили США із Чорного моря, відмовився відправити Україні додаткове озброєння, перелічив усе, чого Сполучені Штати й Організація Північноатлантичного договору не робитимуть для захисту України, евакуював з неї працівників посольства США та військових радників. Якщо брати ширше, адміністрація Байдена запропонувала серйозні скорочення військового бюджету, взялася зменшити роль ядерної зброї в оборонній стратегії Америки, обмежила виробничі потужності держави в нафтовій, газовій і нафтопереробній галузях, які дали б змогу замінити постачання з Росії. Як видавалося, вона ігнорувала російську та китайську агресію в обмін на пустопорожні обіцянки співпраці в глобальних питаннях на кшталт зміни клімату. Намагання американської влади погрозами відплати стримати російське вторгнення в Україну не сприймалися всерйоз після здачі Афганістану терористичній організації та принизливого відступу з Кабулу в серпні 2021 року.

Спроможність запобігти наймасштабнішій у Європі війні із часів закінчення Другої світової підупала через стратегічний нарцисизм — американську схильність розглядати міжнародні виклики суто у власному контексті й ігнорувати те, як інші впливають на майбутнє, як вони визначають перебіг подій. Із часу закінчення Холодної війни Вашингтон у переконанні, що ринкова економіка, нормальні торговельні відносини та хвиля демократизації живитимуть повсюдний розвиток ліберальної демократії, намагався розвивати, розуміти і збагачувати Росію та Китай, своїх колишніх супротивників. Він залучав Москву і Пекін до західних інституцій — від Світового банку до Міжнародної космічної станції, від Світової організації торгівлі до Паризької угоди. Іншими словами,

Вашингтон включав їх до світопорядку, який раніше саме від них і захищав. Прагнучи партнерства з Москвою і Пекіном задля глобального добробуту та миру в усьому світі, США скорочували свої збройні сили та військові спромоги.

Триває жорстока неспровокована війна в Україні, а Китай створює загрози для миру в регіонах від Тайваню до Південно-Китайського моря й аж до гімалайського кордону з Індією. У цей час є очевидним, що ігнорування таких загроз привело вільний світ до краю глибокої прірви, до загрози цілого каскаду криз. Висновок, якого я дійшов, пишучи цю книжку, видається ще актуальнішим: Україна, Америка й ліберальні демократії-однодумці повинні підвищити власні стратегічні компетенції та зміцнити взаємну довіру, оскільки противники намагаються використати те, що вони сприймають як притаманну всьому вільному світові слабкість. Шість ключових уроків з повторного вторгнення Росії в Україну та пов'язані з ними висновки повинні керувати втіленням нових політик і стратегій, спрямованих на відновлення та збереження миру, поширення процвітання й побудову кращого майбутнього для українців і громадян вільних країн на своїй планеті.

По-перше, чергове жорстоке вторгнення в Україну в лютому показало, що немало представників вільного світу прикипіли до своїх надміру оптимістичних припущень про світ після Холодної війни. Наприклад — припущення, що логіка історичного процесу нібито гарантує перевагу вільних і відкритих демократичних суспільств над закритими авторитарними системами. Західні політики вирішили, що протистояння великих світових потуг залишилося на смітнику історії. Проте голова Сі Цзіньпін і президент Владімір Путін мали іншу думку. Виголошена двома диктаторами напередодні Олімпійських ігор у Пекіні спільна заява, хоч і сповнена дезінформацією, безкінечною підміною понять та орвеллівським перекручуванням правди, усе-таки доносила чітку позицію. Вони націлилися перехопити глобальне лідерство в демократій, які вважають розділеними, ослабленими та занепалими. Висновок із цього уроку — у тому, що партнери-однодумці у всьому вільному світі мають визначити нові способи ефективно протистояти Росії та Китаю. Єдина альтернатива цьому — пристати на візію майбутнього Владіміра Путіна та Сі Цзіньпіна.

По-друге, ми зрозуміли, що тристороння дипломатія, яку практикували президент Річард Ніксон і Державний секретар Генрі Кіссінджер у 1970-х роках, прагнучи зробити відносини США окремо з Росією і з Китаєм тіснішими, ніж ці дві держави мали між собою, просто неможлива у світі, де дві реваншистські потуги запряглися, що «дружба між двома державами не має обмежень». Китай підтримав цю дану перед Олімпійськими іграми 2022 року клятву одіозною «дипломатією воїна-вовка», яка зумисне посилювала дезінформацію Кремля та намагалася пом'якшити фінансові й економічні збитки від впроваджених більшістю вільного світу санкцій. Ідея, щоб Китай і Росія стримували одне одного, чудова, проте наші противники координують спільні дії проти вільного світу. Ці дві країни почергово відіграють ролі то палія, то пожежника в конфліктах повсюди — від Сирії до Пакистану, від Північно-Східної Азії до залів засідань ООН. Із цього можна зробити висновок, що, замість розділяти Сі й Путіна, вільний світ має розглядати двох диктаторів як єдине ціле. І не лише тому, що вони один одного варті, а й тому що вигоди від партнерства Росії та Китаю великою мірою посилюються завдяки змозі прикривати один одного в заплутуванні, перешкоджанні, примушуванні й саботуванні.

По-третє, російська агресія та українська відвага засвідчили, що, хоча війна і не є бажаним способом розв'язання суперечок, вона буває єдиним способом зробити так, щоб хтось інший не розв'язав їх замість вас. Висновок із цього уроку, якщо перефразувати вислів британського теолога та філософа Гілберта Кіта Честертона, полягає в тому, що потреба зміцнити колективну оборону, аби відновити політику стримування і підготуватися до реакції на агресію, уже перезріла. Сполучені Штати, країни НАТО та держави з-поміж їхніх однодумців на кшталт Японії мусять без зволікань посилити не лише власні військові спромоги, а й також допомогти зміцнити оборону Тайваню з урахуванням того, що можна було зробити до 23 лютого 2022 року, аби допомогти Україні запобігти новому російському вторгненню.

По-четверте, покладатися на авторитарні режими у справі енергоносіїв є фатальною помилкою. Для Німеччини стрибок до відновлюваних джерел енергії в поєднанні з відмовою від

ядерної енергетики став стрибком у прірву об'ємів РФ. Залежність від російської нафти та газу на перших порах послабила реакцію Німеччини на чергове жорстоке вторгнення Росії в Україну, змусила її спалити більше вугілля та створити більше викидів вуглецю, щоб в оселях не згасло світло. Звідси висновок: нам потрібні нові політики, які поєднують енергетичну безпеку з національною, а також із політикою скорочення вуглецевих викидів.

По-п'яте, навіть поодинокі розриви в ланцюжках постачання, які контролюють агресори, підбивають суверенітет і ускладнюють реагування на агресію. Прикладом є не тільки залежність Європи від російських нафти та газу, а й залежність Індії від російської зброї. Сі Цзіньпін зробив із цього уроку висновки. Він розбудовує економіку «подвійної циркуляції», яка, з одного боку, мало залежить від закордонних ринків, фінансів і технологій, а з іншого — посилює залежність інших держав від китайських товарів, базових складників і матеріалів. Наприклад, Китай намагається домінувати в ланцюжках постачання, критично важливих для переходу до чистих джерел енергії. Висновок: настав час для влади і бізнесу співпрацювати, інвестувати в зменшення ризиків розриву ланцюжків постачання, підтримувати конкурентні переваги в розробці та втіленні критично важливих технологій.

Очільники Кремля спостерігали за філігранно відточеним військовим парадом на «День Перемоги» 9 травня 2022 року в той час, як погано керована, недонавчена і недисциплінована російська армія терпіла поразки в Україні. Тим часом китайська компартія з подвійним запалом продовжувала саморуйнівну політику «нульового Covid». У такі часи ми зрештою маємо усвідомити, що авторитарні режими мають вигляд сильніших, ніж є насправді. Авторитарні режими хисткі. Демократичні ж — стійкі. Отже, люди в Україні, Сполучених Штатах та в усьому вільному світі мають зберігати віру в себе, бо їхній голос має значення.

Мої думки і молитви нині з українцями у сподіванні на їхню перемогу над російським агресором і на відновлення миру. Маю надію, що сміливість і рішучість цього народу захистити свої права надихатиме цінувати власні свободи громадян інших демократичних країн, які надають матеріальну та психологічну

підтримку тим, хто захищає фронтір волі. Я написав цю книжку, щоб подолати токсичні партійні дискурси і посприяти розумінню найважливіших викликів для безпеки, свободи та процвітання. Сподіваюся, що ця праця надихне на вдумливі та цивілізовані дискусії про способи захистити вільний світ в Україні та за її межами у прагненні збудувати краще майбутнє для наступних поколінь.

ГЕРБЕРТ МАКМАСТЕР
Стенфорд, Каліфорнія

ПЕРЕДНЕ СЛОВО

Це зовсім не та книжка, якої від мене очікувала більшість. Друзі, агенти, редактори і навіть родина просили написати всю правду про мій досвід роботи в Білому домі, щоб підтвердити їхню власну думку про президента Дональда Трампа. Прихильники останнього хотіли, щоб я зобразив його неординарним лідером, який, незважаючи на свій зухвалий стиль, приймав рішення та провадив політику, яка відповідала американським інтересам. Противники президента жадали дістати свідчення на користь свого судження, що це нарцис-фанатик, непридатний для посади. Усі також бажали, щоб я написав книжку негайно, аби вона вплинула на результат президентських виборів 2020 року. Хоча створення її могло б принести прибуток, я не вважав, що вона буде корисною чи цікавою більшості читачів. Поляризація є руйнівною для політичної сфери Америки й інших вільних і відкритих суспільств, тож я хотів написати книжку, яка сприяла б подоланню в'їдливості заангажованого політичного дискурсу й допомогла б читачам краще зрозуміти найважливіші загрози безпеці, свободі та процвітанню. Я сподівався, що краще розуміння зможе надихнути на змістовну дискусію і рішучі дії, потрібні для подолання цих проблем.

Вступ

*Можна вкласти чимало розумових зусиль у незнання,
якщо мати глибоку потребу в ілюзіях.*

СОЛ БЕЛЛОУ

У п'ятницю 17 лютого 2017 року я прямував своїм рідним містом Філадельфією до аналітичного центру — Інституту досліджень зовнішньої політики. Там планували обговорити результати дослідження, яке я замовляв, про анексію Росією Криму та її вторгнення в Україну 2014 року. Як заступник генерального директора інституту з дивною назвою Центр інтеграції військових можливостей я працював над проектуванням армії майбутнього. Щоб виконати це завдання, намагався зрозуміти, як Росія поєднає конвенційні та неконвенційні військові засоби з кібератаками й інформаційною війною і перетворює їх на те, що в сукупності ми йменуємо «російською війною нового покоління» (РВНП). Дослідження містило рекомендації про те, як підвищити здатність майбутньої армії стримувати, а за потреби — й перемагати будь-які сили, що застосовуватимуть такі можливості проти США чи наших союзників. Зразком для цієї праці стало дослідження генерала Донна Старрі про арабо-ізраїльську війну 1973 року.

Висновки Старрі сприяли відродженню армії після війни у В'єтнамі: змін зазнали бойова доктрина, навчання та підготовка командирів. Я не мав сумнівів, що в Росії, Китаї та інших країнах вивчали армію Сполучених Штатів після її розгромної перемоги над

збройними силами Саддама Хусейна у війні в Перській затоці 1991 року, успішних спочатку військових кампаній США під час вторгнення в Афганістан 2001 року та в Ірак 2003-го.

Як професійний історик і солдат я вважав хибною стару істину: військо завжди готується до попередньої війни. Якщо із самого початку протистояння армії зіткнулися з величезними труднощами, то своє недавнє минуле вони вивчали поверхово¹. На мою думку, якщо американські військовики хотіли зберегти конкурентні переваги над потенційними ворогами, важливо було вивчити уроки історії. Я мав намір розпочати дискусію в інституті з опису того, як саме РВНП поєднує дезінформацію, заперечення відповідальності та руйнівні технології психологічного й фізичного впливу.

Президент Росії Владімір Путін і його генерали хотіли досягти своїх цілей, не заходячи за межу, за якою їх могла чекати збройна відповідь США та країн Організації Північноатлантичного договору (НАТО). РВНП, як здавалося, успішно працювала, і я вважав, що її застосування розширюватиметься. Ставки були високі. За останнє десятиліття російська агресія набула різноманітних форм: кібератак, політичних диверсій, убивств і застосування військової сили, такого як вторгнення 2008 року до Грузії. Уперше з кінця Другої світової війни Росія змінила кордони в Європі. Здавалося ймовірним, що осмілений позірним успіхом Путін у майбутньому поводитиметься ще агресивніше.

Як на лютий було тепло. Я насолоджувався прогулянкою по Волнат-стріт, аж тут задзвонив мій телефон і на екрані з'явився частково прихований номер у Вашингтоні (округ Колумбія). То виявилася Кеті Волш, заступниця керівника апарату Білого дому. Вона запитала, чи міг би я в ці вихідні приїхати у Флориду на співбесіду з президентом Трампом про посаду його помічника з питань національної безпеки. Я сказав «так» і, минаючи останній квартал, зателефонував дружині, яку теж звати Кеті. Вона звикла до телефонних дзвінків, які раптово змінювали наше життя. Цей був якраз із таких.

Перед заходом я мав заплановану зустріч із Труді Рубін, репортеркою газети Philadelphia Inquirer. Труді завжди краще за інших аналітиків розуміла складні аспекти близькосхідної проблеми. Наші розмови про регіон були для мене корисні. Вона передбачила багато труднощів, з якими Сполучені Штати зіткнулись

у другій Іракській війні, і схарактеризувала нашу неготовність до них як «навмисну сліпоту»². Ми сходилися на тому, що, хоча більшість переважно дискутувала на тему, чи треба було США вторгтися в Ірак, краще ставити запитання так: а хто думав, що це вийде легко, і чому? Труді якраз збиралася повернутись до Сирії, щоб писати про гуманітарну катастрофу, пов'язану з громадянською війною в цій країні та посиленням у ній і в Іраку терористичної групи Ісламська Держава, або ІДІС/ІДІЛ*. Ми погоджувалися, що найскладнішою частиною цієї кампанії стане пошук способу досягти стійкого політичного розв'язання в Сирії та Іраку, яке посприятривкій поразці ІДІЛ і покладе край гуманітарній катастрофі на Близькому Сході. Я конфіденційно розповів їй про щойно отриманий несподіваний телефонний дзвінок. Вона відповіла, що сподівається на це моє призначення. Труді не була прихильницею президента Дональда Трампа, але його обрали і треба було працювати. Нам здавалося, що за останні роки баланс сил і переконливості змінився не на користь Сполучених Штатів та інших вільних і відкритих суспільств. Ми вважали, що великою мірою відповідальність за це лежала на нас самих через нездатність в усій повноті зрозуміти нові виклики для американської безпеки, процвітання та впливу.

Військова служба дала мені можливість пліч-о-пліч із відданими й сміливими чоловіками та жінками в наших збройних силах, спецслужбах і дипломатичному корпусі реалізовувати політику та стратегії, розроблені у Вашингтоні. Незабаром мав розпочатися тридцять четвертий рік моєї офіцерської служби, і я вже подумував про вихід на пенсію. Вважав свій досвід, особливо на командирських посадах, привілеєм. Провів майже половину своєї кар'єри за кордоном і понад п'ять років виконував бойові завдання. Озираючись назад, із приємністю пригадував величезні нематеріальні переваги служби, особливо те, що я був частиною чогось значно більшого за мене та ставав членом команд, які перетворювалися фактично на сім'ї, у котрих чоловік або жінка поруч

* Тут і надалі, покликаючись на цю організацію, ми використовуватимемо аббревіатуру ІДІЛ — Ісламська Держава в Іраку та Леванті, оскільки вона поширеніша в українському медійному та професійному середовищах. Сам автор послуговується аббревіатурою ISIS. — *Прим. пер.*